

ST. HANSHAUGEN

ET LEPIDOPTEROLOGISK MINDE FRA KRISTIANIA

AF

J. SPARRE SCHNEIDER.

Når man gennemgår universitetsmuseets righoldige indenlandske insektsamling, hvis smukke opstilling og omhyggelige determination skyldes min kollega W. M. SCHÖYENS utrættelige flid, vil man straks blive opmærksom på en hel del ældre eksplr., tildels i hele sviter, som for 30 à 40 år tilbage, ja endnu tidligere, er indsamlede ved Kristiania af vore afdøde forgjængere professor L. ESMARK og konservator H. SIEBKE, grundlæggerne af de nuværende samlinger. Og det vil være den opmærksomme fagmand påfaldende, at der blandt dem findes så mange arter, som enten ikke senere er gjenfundne eller også kun overmåde sparsomt er påtrufne og da tildels på andre lokaliteter, uagtet vi yngre entomologer ingenlunde har været lunkne i vore undersøgelser, og neppe heller manglet den fornødne indsigt og erfaring. Forsker man efter grundene hertil, så bliver svaret simpelt hen: den stigende kultur med sine nivellerende tendenser og den stærkt voksende hovedstads krav på plads har raseret de gamle tilholdssteder og enten ligetil udryddet disse sjældenheder eller også fordrevet dem til andre trakter, sådan som man i de store kulturlande har så utallige eksempler på.

Kristianiadalen med sit ualmindelig vekslende geologiske underlag og rige vegetation er vistnok endnu den absolut insektrigeste trakt i vort land (som den jo også er den bedst undersøgte), men endnu højere synes insektlivet her at have floreret i gamle dage, da de unge jægerspirer drog på jagt i »Uranienborgskoven» og »Dragonskoven», og »St. Hanshaugen» var endemå

let for skolebørnenes landture; derom er SIEBKES og ESMARKS indsamlinger de mest talende vidnesbyrd.

I de 6 år, jeg som student tilbragte i hovedstaden, udstrakte mine udflugter sig fornemmelig omkring i Vestre-Aker med enkelte besøg på Bygdö, Ryenbjerg og Ekeberg, og det var først de 2 sidste år af mit ophold i Kristiania, som bragte mig i berørelse med den ypperste lokalitet for sommerfugle, som jeg nogensinde har gjort bekendtskab med. Da jeg desuden har været den eneste, som har kjendt St. Hanshaugen fra dens entomologiske side, hvilken nu antagelig desværre helt er udslættet, har jeg fundet det bedst at fæste erindringerne på papiret, medens indtrykkene endnu er levende og friske; det burde have været gjort for længe, længe siden!

Endnu for c. 15 à 16 år tilbage var St. Hanshaugen kun en ufrugtbar, tør og for trævegetation blottet höide, hvor sand og småsten og det nøgne berg havde overvegten, medens en for mit ukyndige öie yderst tarvelig vegetation dækkede det sparsomme jordsmon. En behagelig afveksling dannede en liden plantning af dengang kun lidt over meterhöie lærke træer, ek, asal, rogn og vel endnu nogle sorter lövtrær på foden af den vestlige skræning, nedenfor hvilken strakte sig en ganske liden stub engmark, som af et slags »opkomme» altid holdtes frisk og grøn, når alt andet var afsvedet.

Således omtrent står St. Hanshaugen for min erindring, da jeg i 1875 for første gang stiftede bekendtskab med dens entomologiske herligheder. En vakker dag begyndte man så at udspærge haugens top til et vandreservoir, ved hvilket snart efter en vakker inspektörbolig reiste sig, de spadserendes antal tiltog, man ryddede, gravede og plantede, veie anlagdes, friske græsplaner med rige blomsterbed dækkede over gruset: den gamle upåagtede, ufrugtbare haug stod der som en forvandlet prinsesse, hvis trylleham netop er falden af, og Kristiania havde fået en af sine mest yndede promenadepfadse med en henrivende udsigt over de herlige naturomgivelser, som denne by har fået i vugge-gave, men — en legion af vingede småvæsener var også for stedse berövet sine kjæreste tumlepladse.

I 1886 vandrede jeg atter på disse kjære gamle tomter, men hvor var alt nu forandret! Der hvor jeg 10 år tidligere i

uforstyrret ro havde jaget såmange slags vingede kryb ved dag som ved nat, her bevægede sig nu i tæt vrimmel et søndagsklædt publikum til musikkens toner; de små buske stod der som ranke ungrtrær og så fornemt ned på sin gamle ven, forglemmende den tid, da de som ægte proletarer befængte med bladlus besøgte af de slikvorne *Leucanier* og *Caradriner*, men de sirlige græsplaner får nu ingen profan fod betræde, alt er »Tabu». Ja nu fanger vist ingen mere insekter på St. Hanshaugen, og dertil er intet at sige; det er en velsignelse for de mange trældende småfolk en gang i ugen at få flygte ud i Guds fri natur fra byens kvalme stöv, hvad veier vel herimod det ene menneskes vemodige erindring!

Som ovenfor nævnt var det i 1875, om våren, at jeg begyndte mine udflugter til St. Hanshaugen forat søge efter Coleoptera, og her viste sig da at være et ypperligt findested for den ellers meget sjeldne *Harpalus rubripes*, ligeså for *Philonthus lepidus* og den i Vestre-Aker kun her af mig bemærkede *Feronia lepida* og *Lebia cyanocephala*; forøvrigt finder jeg kun nogle få arter noterede og ingen af speciel interesse, for *Coleoptera* synes stedet altså ikke indbringende. Senere ud i juni foretog jeg stadige aftenture hidop forat samle *Noctuer*, men det var først i 1876, efterat jeg havde fået min bopæl kun etpar minutters gang fra stedet, at jeg rigtig kunde hengive mig til undersøgelsen af denne enestående lokalitet.

Iblandt mine optegnelser finder jeg en påbegyndt liste over de her fundne *Lepidoptera*, hvilken meddeles nedenfor såvidt muligt kompletteret; desværre er journalen for 1875 ikke mere at finde, ligesom jeg også har skjænket alle mine *Micros* fra det søndenfjeldske Norge til universitetsmuseet, så denne kilde heller ikke har kunnet benyttes. Men selv som listen nu præsenterer sig, vil det jo være enhver sagkyndig påfaldende, at her må have været en usædvanlig Lepidopter-rig lokalitet; det skriver sig jo alt fra et enkelt begrændset område af en middelmådig havs udstrækning, og på få arter nær, iagttaget i en eneste sommer med en hel måneds afbrydelse midt i fangsttiden. Havde jeg dengang forstået at bruge »Köder», skulde vist endnu mangan interessant art være bleven tilføjet, og at *Microlepidopterne* ikke skjænkedes den tilbørlige opmærksomhed må tilgives en ung sam-

ler. For enkelte af disses vedkommende kan opgaven være noget tvivlsom; jeg var ikke så stå i bestemmelserne dengang, da journalen affattedes, og enkelte arter formåede jeg ikke at tyde. Forud for den tørre, navneliste skal jeg da skikke nogle enkelt-heder om forekomsten af de mere fremtrædende arter.

Af *Rhopalocera* observeredes hele 26 arter, og de fleste er sådanne, der elsker tørre solrige høider. Den mærkeligste af dem er vistnok *Colias palæno*, som beholdtes i et enkelt hun-ekspl. og vistnok har været en rent tilfældig besøger. *Aphantopus hyperantus* holdt til på den ovenfor nævnte lille fugtige eng, medens *Thecla betule* og *w album* ikke beholdtes på selve haugen men i nærheden på den vei, som fører did op, hvilket også gjælder nogle af de nedenfor nævnte *Heterocera*.

Bombyciderne er ikke synderlig talrigt repræsenterede, og disse finder man jo også fornemmelig som larver. Hunnerne af *Bomb. rubi* var almindelige i friske ekspl., men ikke en eneste ♂ bemærkedes, de havde vistnok været lette at lokke ved hjælp af de indfangne hunner. Larverne var almindelige om høsten på den oftere nævnte eng, men overvintringen misslykkedes ligesom i 1874, da jeg medbragte over 100 larver fra Hardanger; den har dog lykkes for mig en gang tidligere og er ved passende forholdsregler neppe særdeles vanskelig. Den overvintrede fuld-voksne larve har jeg mærkelig nok aldrig fundet, men dette kan jo være en ren tilfældighed. Af *B. quercus* tog vi om aftenen $\frac{20}{8}$ 1875 et aldeles kjæmpemæssigt hun-ekspl., som måler hele 77 mm. i vingebredde; mon synderlig større individer er fundne? *Fumea crassiorella* fandt jeg som larver på et gammelt planke-gjærde, og det lykkedes mig at få et ekspl. bragt til udvekling.

Talrigst var *Noctuerne*, og det var også de, som dengang indsamledes med størst forkjærlighed og ydede den interessanteste sport. I størst antal optrådte *Mamestra dentina* (af *glauca* har jeg taget 2 pupper i nabolaget), *Agrotis c-nigrum*, *plecta*, *corticea* og *exclamationis*, *Hadena rurea*, *Leucania conigera*, *comma*, *pallens* og *impura*, *Caradrina alsines* og *morpheus*, som sværmede omkring de lave buske, der det år var stærkt besatte med bladlus; de øvrige arter forekom mere enkeltvis. Som sjeldenheder kan nævnes *Hadena lithoxylea*, *Agrotis festiva*, *strigula*, *Cucullia asteris* og en afflötet *Toxocampa*, hvoraf kun

et enkelt individ af hver art erholdtes, medens *Faspidea celsia*, *Calocampa solidaginis*, *Xylina ingraca* og *socia* ligeledes hører til de sparsomt forekommende arter. Perlen blandt dem alle er dog *Cucullia gnaphalii*, som min yngste broder, der endnu i nogle år fortsatte fangsten, har sendt mig tilligemed flere andre sjeldnere arter, som han har fanget sammesteds; dette er mig bekjendt det eneste i Norge observerede eksplr. af denne vakre art.

Våren 1875 tog jeg et større antal larver under stene på græsbund, sparsomt en mørkebrun, hvoraf der til min allerstørste overraskelse og glæde fremkom et halvt dusin pragteksemplarer af *Agrotis cuprea*, i større antal derimod en brun og gråstribet glat en, som jeg i min uskyldighed holdt for *Charæas graminis*, men hvoraf der som en ligeledes behagelig overraskelse fremkom 1 eller 2 *Neuronion cespitis* og forresten *N. popularis*, som aldrig tidligere var kommen mig for öie. Denne sidstnævnte må i almindelige år vistnok regnes til de store sjeldenheder hos os (*cespitis* er altid sjelden), men i hösten 1875 forekom den i aldeles uhörte masser i omegnen af Kristiania, og interessant vilde det være at vide, om den dette år også viste sig talrig i Sverige og andetsteds.

Næsten endnu større interesse frembyder *Geometrerne*, der var rigt repræsenterede. Rækken åbnes af den pragtfulde *Phorodesma smaragdaria*, som erholdtes i 2 haneksplr. 29 juni og 1 juli, og hidtil ikke er bemærket andetsteds på den skandinaviske halvö, såvidt jeg ved. Så kommer *Cidaria olivata*, en noget forkröblet ♂ 22 juli, hidtil kun bemærket på få punkter i Skandinavien; *C. cucullata* og *galiata* hver i et nyklækket pragteksplr. og ligeledes store sjeldenheder, *C. capitata*, *adeqvata*, *Pellonia vibicaria*, *Gnophos obscuraria*, *Lobophora sexalisata*, *Eupithecia minutata* Gn. også kun i enkelte individer. Mere eller mindre hyppigt forekom: *Halia brunneata*, *Cid. fulvata*, *dotata*, *flavofasciaria*, *Scoria lineata*, *Anaitis plagiata* etc. Af min broder har jeg desuden fået 2 friske eksplr. af den vakre *C. rubidata*, hvoraf tidligere kun et eneste norskt eksplr. var kjendt, hvilket jeg selv tog ved Kristiania i 1873, ligeså en vakker *Eur. dolabraria*, og det foresvæver mig, at han også gav mig en *Crocallis elinguarua*, en sjeldenhed i Norge, men jeg tör dog intet med bestemthed sige derom.

Af *Micros* indsamledes et ganske betydeligt materiale, men som ovenfor bemærket tør opgaverne for enkelte arter være noget usikre, og udentvivelst erholdtes flere end de, som listen optager.

Af *Botys* flöi *purpuralis* og *cespitalis* i mængde og bemærkedes også i en generation n:o 2, som udmærker sig ved størrelse og livligere farver. *B. aurata* forekommer også i Vestre Aker, men den synes kun at holde sig i skoven på enge og bemærkedes ikke på St. Hanshaugen men vel etpar kilometer længere borte. *B. terrealis* var talrig. *Orobena extimalis* flöi ikke sjelden tilligemed *Hypochalcia ahenella*; af *Eurycreon palealis* erholdtes et enkelt individ, medens den på Hovedöen bemærkedes ganske talrig. Af speciel interesse var *Ancylosis cinnamomella*, som blev funden i flere eksplr. på en liden tør haug på den anden side af Gedemyrsveien, ligesom *Myelois advenella*, som min broder fangede i et friskt eksplr., heller ikke er funden andetsteds i Norge. Meget interessant var også forekomsten af *Psamotis pulveralis*, der erholdtes i flere eksplr. på den våde eng.

Af *Tortricider* forekom *T. viridana* og *Teras ferrugana* i allerstørste mængde på de små ekebusker og klækkedes omkring 23—24 juli, ligeledes klækkedes i større antal *Penthina variegana* fra *Sorbus* og *Graphol. tripunctana* med *cynobana* af roser. Af *Sciaphila* forekom den vakre *penziana* mere enkeltvis og endnu sjældnere *argentana*, medens *pasivana* og *wahlbomiana* var almindelige. På den lille eng tog jeg mærkelig nok etpar gode eksplr. af den vidt udbredte men yderst lokale *Steg. ericetana*, medens *St. quadrana* var hyppig på de tørreste partier af haugen. Af sjeldne arter må desuden nævnes *Cochylis hamana* og *kindermanniana*, *Penthina ochroleucana*, *antiqvana*, *Grapholitha foenella* m. fl.

Af *Tineider* skal kun nævnes *Lita sestertiella*, der klækkedes i etpar eksplr. fra *Acer*; den er mig bekjendt ikke bemærket andetsteds i Skandinavien.

I den nærmere omegn har jeg desuden iagttaget en hel del arter, som ikke er optagne i denne fortegnelse, da det kun er min hensigt med denne lille opsats at fremhæve et enkelt lepidopterrigt punkt og redde erindringen herom fra forglemmelse, før det blev forsent.

Fortegnelse over Lepidoptera bemærkede på »St. Hans-
haugen» ved Kristiania.

Pieris brassicæ.	Fumea crassiorella.	H. strigillis.
P. napi.	Bombyx quercus.	Cloantha polyodon.
Anthocharis cardamines.	B. rubi.	Trachea atriplicis.
Colias palæno.	Drepana lacertinaria L.*	Nænia typica.
Thecla betulæ.	Notodonta ziczac.	Jaspidea celsia.
Th. w album.	Acronycta auricoma.	Hydroecia nictitans.
Polyommatus phlæas.	A. menyanthidis.	Leucania impura.
Lycæna argus L.	Agrotis strigula.	L. pallens.
L. icarus.	A. c-nigrum.	L. comma.
L. semiargus.	A. cuprea.	L. conigera.
L. argiolus.	A. plecta.	Caradrina morpheus.
Vanessa c-album.	A. exclamationis.	C. alsines.
V. urticæ.	A. festiva.	Amphipyra tragopoginis.
Melitæa cinxia.	A. nigricans.	Calymnia trapezina.
Argynnis lathonia.	A. tritici.	Orthosia circellaris.
A. selene.	A. obelisca.	Xylina socia.
A. euphrosyne.	A. corticea.	X. ingrica.
Pararge mæra.	Charæas graminis.	Calocampa solidaginis.
P. hiera.	Neuronia cespitis.	Cucullia asteris.
Epinephele janira.	N. popularis.	C. gnaphalii.
E. hyperantus.	Mamestra thalassina.	C. umbratica.
Coenonympha pamphilus.	M. dissimilis.	Toxocampa viciæ.?
Syrictus serratulæ.	M. pisi.	Euclidia mi.
S. malvæ.	M. brassicæ.	E. glyphica.
Hesperia sylvanus.	M. oleracea.	Phorodesma smaragdaria.
Nisoniades tages.	M. dentina.	Acidalia pallidata.
Deilephila galii.	Polia Polymita.	A. incanata.
D. porcellus.	Hadena adusta	A. immorata.
Zygæna loniceræ.	H. lateritia.	Zonosoma pendularia.
Euchelia jacobææ.	H. rurea.	Pellonia vibicaria.
Arctia caja.	H. lithoxylea.	Cabera exanthemata.
Hepialus humuli.	H. basilinea.	Numeria pulveraria.
H. sylvinus.	H. didyma.	Odontopera bidentata.

* *Dr. falcataria* erholdtes vistnok også, men jeg har ingen notits derom.

Eurymene dolabraria.	E. satyrata.	C. kindermanniana.
Rumia luteolata.	Scoparia, minst 2 arter.	C. dubitana.
Boarmia scopularia THBG. (punctularia Hb.).	Botys purpuralis.	Penthina variegana.
Gnophos obscuraria.	B. cespitalis.	P. ochroleucana.
Halia wawaria.	B. terrealis.	P. striana.
H. brunneata.	B. hyalinalis.	P. antiqvana.
Phasiane clathrata.	B. pandalis.	Aphelia lanceolana.
Scoria lineata.	Eurycreon verticalis.	Tmetocera ocellana.
Ortholitha limitata.	E. palealis.	Grapholitha tetraqvetrana.
Anaitis plagiata.	Pionea forficalis.	Gr. brunnichiana.
Lobophora sexalisata.	Orobena extimalis.	Gr. cynosbana.
Cheimatobia brumata.	Psamotis pulveralis.	Gr. tripunctana.
Lygris prunata.	Crambus pascuellus.	Gr. perlepidana.
Cidaria dotata.	C. pratellus.	Gr. foenella.
C. fulvata.	C. dumetellus.	Gr. contaminana.
C. ocellata.	C. hortuellus.	Steganoptycha ericetana.
C. miata L.	C. myellus (eller pinetel- lus).	S. ramella.
C. citrata.	C. culmellus.	S. ustomaculana.
C. viridaria F.	C. inquinatellus.	S. qvadrana.
C. fluctuata.	C. tristellus.?	Dichrorampha plumbana.
C. ferrugata.	C. perlellus.	D. alpinana.
C. cucullata.	Hypochalcia ahenella.	Lita sestertiella.
C. galiata.	Myclois advenella.	Lampronia morosa.
C. sociata.	Teras ferrugana.	Plutella annulatella.
C. olivata.	T. forskåleana.	Pancalia latreillella.
C. adæqvata.	T. holmiana.	Argyresthia sp.
C. flavofasciaria.	Tortrix bergmanniana.	Depressaria applana.
C. bilineata.	T. corylana.	D. chærophylli.?
C. sordidata.	T. ministrana.	Endrosis lacteella.
C. capitata.	T. viridana.	Recurvaria leucatella.
C. rubidata.	Sciaphila penziana.	Amblyptilia acanthodac- tyla.
Eupithecia oblongata.	Sc. argentana.	Platyptilia gonodactyla.
E. succenturiata.	Sc. pasivana.	Pl. zetterstedtii.
E. vulgata.	Sc. wahlbomiana.	Pl. bertrami.
E. minutata.	Cochylis hamana.	

RÉSUMÉ.

(Page 131 du texte.)

J. SPARRE SCHNEIDER. *La faune lépidoptère de St. Hans Haugen.*

L'auteur fait l'énumération des Lépidoptères trouvés par lui dans les années 1875—1876 à St Hans Haugen, près de Kristiania, Norvège, à cette époque une hauteur stérile et sèche, actuellement transformée en un parc public, ce qui a sans nul doute fait disparaître de cette localité une grande quantité des espèces que l'on y rencontrait alors. La colline mentionnée paraît avoir été l'une des meilleures localités possibles pour les papillons comme, du reste, pour tous les autres représentants de la faune entomologique. Aussi la liste donnée par l'auteur contient-elle diverses espèces très rares dans d'autres localités de la Norvège, et quelques-unes mêmes n'ont été trouvées jusqu'ici que sur ce point spécial.

NOTIS.

Pygæra anastomosis L.

Under en exkursion i Upsalatrakten mot slutet af sistlidne maj månad fästes min uppmärksamhet på några å en aspbuske sittande fjärillarver af egendomligt utseende, hvilka vid närmare undersökning befunnos tillhöra den hos oss ganska sällsynta arten *Pygæra anastomosis* L. Den omständigheten, att larverna denna tid på året voro fullvuxna, synes tyda på öfvervintring af larven, ett förhållande, som, åtminstone i vårt land, hittills ej hos denna art blifvit iakttaget, då man ansett, att den endast öfvervintrar såsom puppa. Redan två dagar efter hemtagandet började larverna att spinna in sig i sina ljusröda silkeshylsor, och efter endast 13 dagars hvila framkom den första fjärilen.

J. Peyron.